

Vuurvogel

Phoenix
Opleidingen

jaargang 9 – nummer 17/2012

verschijnt 2 x per jaar

Je est un autre

*Polariteiten: bewegen tussen leven en dood,
liefde en haat,
oude wijze en onbevangen kind.*

Interview met Wibe Veenbaas

DE GEBOORTE VAN EEN OPLEIDING: KADER EN CONTEXT HET VERHAAL ACHTER DE MASKERMAKER

Edward de Boer

In dit interview ga ik met Wibe terug naar het beginpunt, de geboorte ervan. Een gesprek over kader, context en vakmanschap.

Hoe ontwerp je een opleiding als De Maskermaker?

Het diepste niveau van het ambacht om een opleiding te creëren is niet hoezeer je het kader ervan definieert. De inhoudelijke kaders, die moet je uiteraard bewonen, die moeten voor elkaar zijn. Maar het moeilijkste is hoe je een opleiding op contextniveau leeft. Dat wordt ook wel betrekingsniveau genoemd.

Betrekingsniveau, wat betekent dat?

Kijk, jij en ik hebben nu bijvoorbeeld een inhoudelijk gesprek. En dit inhoudelijk gesprek vindt zijn plek in de bedding van het contact. Dat is de context. In die context speelt de ontmoeting zich af op het instinctieve niveau. En op het moment dat je een opleiding ontwerpt op identiteitsniveau - en daar gaat het bij een opleiding als de Maskermaker over - dan gaat het om de wijze waarop je werkt met dat betrekingsniveau. Om hoe de relatie wordt vormgegeven. Daarin speelt de relatie met mijn geschiedenis, maar ook de relatie met de geschiedenis van mijn cursisten. Op dat diepe instinctieve niveau gebeurt het.

Hoe bouw je dat in de opleiding?

De vraag is: hoe kan ik de opleiding zo openen dat ik mensen onmiddellijk meeneem op reis? En hoe structureer ik het zo door de opleiding heen dat ze langzamerhand wakker worden? Ook als ze op het niveau komen waar bij wijze van spreken het hele systeem zegt 'doe maar even niet', hoe heb ik het dan op contextniveau zo gedefinieerd dat cursisten toch bereid zijn om door te gaan en het proces af te ronden? Daar gaat het over.

Wat betekent dat voor de opleider?

Trainers of therapeuten zijn zo succesvol als de mate waarin zij in staat zijn om hun eigen metacommunicatie, de communicatie die met de communicatie mee gaat, waar te nemen. Dus in hoeverre ze hun eigen instinctieve processen kunnen schouwen en die van degene waar ze tegenover zitten. En ze moeten weten hoe zulke leerprocessen door de tijd heen verlopen.

Hoe hangt dit samen met jouw persoonlijke verhaal?

Ik was dit werk waarschijnlijk niet gaan doen, als mijn vader niet ooit een lobotomie had gehad. Op een gegeven moment werd door zijn psychiaters het besluit genomen om over te

gaan tot operatie. Zo'n beslissing begrijp ik vanuit het kader dat ze maken. Die is genomen vanuit de opvatting: 'Daar zit de patiënt. Als we hem niet kunnen repareren met medicinale behandeling, dan opereren.' Ik denk overigens dat de mensen die met hem hebben gewerkt, dat met de beste bedoelingen hebben gedaan. Maar de vraag is: hoe wordt hier de ontmoeting gedefinieerd?

Wat betekende dat voor jou als kind?

Daar heb ik als jong kind zo mijn persoonlijke ervaringen in gehad. Dat ze mij niet zagen, maar ik zag wel mijn moeder en hoe zij eraan leed. Ik was maar een paar minuten binnen en kreeg van de psychiater letterlijk het advies: 'Je moet maar goed op je moeder passen.' Kijk, dat deed ik mijn leven lang al, dus dat had de psychiater me niet hoeven te vertellen. Mijn moeder is overigens goed voor mij geweest. Maar ik heb ook zo op haar gepast.

Hoe speelt dat in de context?

Mijn vader die zo vaak verraden is, letterlijk, in de periode '40-'45. Hij was zo angstig dat hij het niet zou redden. Hij was al ter dood veroordeeld en moest onderduiken. En toen hij een paar keer opnieuw gevonden werd, moest hij weer ontsnappen. Mijn vader was een man die zich opgejaagd voelde. Voordat hij uiteindelijk geopereerd werd, kreeg hij vele elektroshocks. Hij was zo in paniek daarvoor. En ik dacht, wat gebeurt daar nu op relatieniveau? De gevoeligheid van mijn vader voor het niveau van de context, voor de ontmoeting, is door die operatie weggesneden.

En dat is ook mijn thema. Ik raakte gefascineerd door wat er op contextniveau gebeurt, en door de angst die er in en om mijn vader leefde en hoe mensen daarop resoneren. Ik heb gezien, dat is zelfs pas van de laatste jaren, dat de existentiële bestaansangst van mensen gekoppeld is aan existentiële eenzaamheid. En dat eenzaamheid zoveel te maken heeft met angst. Dit zijn de diepe resonantiepatronen van mensen, waar de gaven en de opgaven zitten.

Hoe is dit verbonden met De Maskermaker?

Mijn verlangen was al heel lang een opleiding te maken waarin het aannemende hart aanwezig blijft, waar mensen leren diagnosticeren en tegelijkertijd zelf in het geding zijn. Met andere woorden, hoe kan ik mensen leren diagnosti-

ceren op basis van zelfdiagnostiek? Kijk, mijn vader was stukgegaan in de oorlog om iemand die hij achteraf goed kende. Er was een afwezige die hem verried aan de Duitsers. En als ik kijk naar wat mijn vader later in de psychiatrie heeft meegemaakt: ook zijn dokters waren afwezig. Ze hebben wel naar hem gekeken en hem gediagnosticeerd, maar ze hebben veel te weinig met de ontmoeting gedaan.

Bedoel je in zijn behandeling?

Ja. En ik verwoord het met de woorden die ik nu heb. Dat heeft zich behoorlijk geëvolueerd omdat ik zo goed in de gaten heb gekregen hoeveel power er achter mijn eigen overdrachtsprocessen zat. Dat is het verhaal erachter. Ik dacht, er moet een weg zijn om het zo te doen dat, terwijl mensen leren van diagnostiek, het veld van de ontmoeting zich opent. En dat veld is de start van het leerproces. Ik heb wat diagnostiek betreft veel geleerd van de Transactionele Analyse. En ik ben natuurlijk ook met de DSM IV bezig geweest, maar ik bleef worstelen. Dit met mijn vader, dat had anders gekund. Maar hoe? En zelfs die vraag is gebaseerd op existentiële angst.

Hoe heeft dit een plek in de opleiding?

Als ik de opleiding open, begin ik vaak met het gedicht van Huub Oosterhuis *Delf mijn gezicht op, maak mij mooi*.

Soms vertel ik daarna het verhaal van *De Maskermaker* of het gedicht *Ken je mij? Wie ken je dan? Weet jij mij beter dan ik?* Het fantastische van dat gedicht is dat het mensen onmiddellijk uitnodigt. Dat mensen van hun kruin tot aan hun tenen beseffen: ik wil zo graag gekend worden en ik ben er zo bang voor. Dit contextniveau, daar speel en stoei ik mee. Ik geniet daarvan. Daar zet ik mijn verhalen in, maar ook gedichten en kunst. En als ik zie dat cursisten dingen hebben die erop aansluiten, breng ik ze naar waar die laag steeds weer geroepen wordt.

Hoe ontwerp je dan het leerproces?

Binnen de hele opleiding is het van belang dat ik zelf in mijn eigen kaders woon, zodat ik de ruimte heb om op contextniveau te doen wat nodig is. Want dat is het diepste niveau van het ambacht. Het vraagt veel fijnzinnigheid en waarneming van wat aanwezig is. Juist in zelfdiagnostiek is het van belang dat mensen leren waarnemen wat ze niet eerder hebben gezien.

Wat leren mensen dan in dit proces?

Zichzelf waarnemen. Kavafis schrijft in zijn prachtige gedicht *Muren*: 'Ik hoorde nooit enig lawaai van bouwers.' Dat geeft zo mooi aan hoe diep het gaat, en hoe onbewust we zijn in de patronen die we aantreffen. In het bouwen van ►►

dit leerproces voel ik me ook ambachtsman. Dan kan ik me laten inspireren door een gedichtje van Michelangelo:

*De grootste kunstenaar kan niet verzinnen wat niet vooraf al in de steen bestaat.
Maar als zijn hand niet met zijn geest meegaat, zal hij het nooit van het ruwe marmer winnen.*

Dat is slijpen: hoe kan ik jou waar-nemen? Dat is geen ik-analyse. Dat is dat ik zie wat jij doet en onmiddellijk zie wat voor invloed dat op mij heeft. Als jij zo kijkt en frons zoals je nu doet, dan ben ik bij wijze van spreken al weg en als ik dat niet langs mijn eigen instinctieve patronen leid, dan...

Dat gaat over toetsing...

Precies, het gaat over toetsing en over ethiek. Dat is een van de moeilijkste onderwerpen. Het gaat over de consequenties van het handelen in de ontmoeting. Dat betekent dat ik met jou anders moet werken dan met een ander. Omdat jullie verschillende mensen zijn met andere patronen. Het gaat ook over aannemen. Want om feedback te geven moet je je eerst laten voeden door wat er is. En dat is waarneembaar. Maar wij zijn instinctief al lang weer bij de muren waar Kavafis over schrijft. En precies dáár gaat de opleiding over. Wat is dan de kern van de opleiding?

Cursisten tekenen in op een opleiding waarin staat geschreven: je zult je eigen existentiële eenzaamheid ontmoeten en

daar diep voor buigen. Wil je dit leren, dan is dat nodig. En het is de kunst om mensen vanaf het begin ervaringen te geven, zodat ze die reis gaan maken.

En wat zet je dan in zodat ze de hoop houden om door te gaan?

Een mooie vraag is dat. Je zou kunnen zeggen: het is een reis naar binnen. Maar het gaat ook over de verbinding binnen-buiten. We leren niet de reis naar binnen te maken als we binnen-buiten niet kennen. Er is een ontmoeting buiten die als het ware reflecteert, zodat we naar binnen kijken. En voor die brug tussen binnen en buiten hebben mensen zowel zichzelf als getuigenis van buiten nodig. ◀◀

De vervolgopleiding De Maskermaker wordt bij Phoenix al vele jaren gegeven. In de opleiding staan diagnostiek en zelfdiagnostiek centraal in verbinding met de verschillende maskers. Naast Wibe Veenbaas hebben Jannie Veenbaas, Joke Goudswaard, Henne Arnolt Verschuren en Roni Kleingeld een belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de opleiding.

PHOENIX OPLEIDINGEN TROUW AAN HAAR EIGEN LIED

In de afgelopen jaren was onze driejarige opleiding in combinatie met Professionele Begeleiding en Diagnostiek als Venster door de Stichting Keurmerk Beroepsscholingen (SKB) erkend als een beroepsgerichte opleiding. Omdat wij ons niet meer konden vinden in de steeds strenger wordende regels die hiervoor - ingegeven door de ziektekostenverzekeraars - gelden, en die in onze ogen geen recht doen aan de essentie van onze opleidingen en het veld waarin we werken, hebben we besloten onze opleidings-combinatie niet langer te laten accrediteren als beroepsgerichte opleiding. Het verlies van dit certificaat roept zowel verslagenheid op van wat verloren ging, alsook bekrachtiging van onze wortels en identiteit.

De (ex-)cursisten die door dit nieuws getroffen zijn, hebben inmiddels een brief van ons ontvangen waarin we dieper ingaan op de achtergronden van ons besluit. Deze brief is voor iedereen te vinden op onze website onder het kopje 'nieuws'.

Voor Phoenixcursisten die al lid zijn van het NVPA, verandert er niets. Onze vervolgopleidingen en workshops worden nog steeds als bij- en nascholing geaccrediteerd door de SKB. Ook de driejarige opleiding gaan we binnenkort in deze categorie laten accrediteren. Ben jij lid van een andere beroepsvereniging en wil je jouw opleiding laten accrediteren? We zijn je graag van dienst. Kijk op onze website onder 'nieuws' voor meer informatie. ◀◀